

Originalni naučni rad

UDK 338.124.4(497.11)

DOI 10.7251/SVR1510013B

PREDUSLOVI ZA EKONOMSKI RAZVOJ SRBIJE¹

Prof. dr Mladenka Balaban²

Nezavisni univerzitet Banja Luka

Apstrakt: Globalna ekonomska kriza ukazala je na sve probleme aktuelnog tržišnog modela rasta. Sve više se ističe da je kriza prilika, posebno za zemlje u tranziciji i razvoju, da sopstveni model rasta počnu zasnivati na domaćoj akumulaciji i industrijskoj proizvodnji, umesto na uvozu i stranim investicijama. U recesiji globalne ekonomije, veće štete pretrpele su ekonomije koje nemaju snažnu industriju. Sa zaoštavanjem globalne ekonomske krize, srpska ekonomija ušla je u vrlo turbulentno razdoblje i kritičnu fazu razvoja. Rast BDP-a zasnovan je na uvozu, visokoj potrošnji i zaduživanju u inostranstvu, koje tu potrošnju podstiče i finansira. Onog trenutka kada je zaustavljen priliv kapitala u Srbiju, kada je došlo do pada kreditne aktivnosti i privatne i javne potrošnje, domaća ekonomija ušla je u duboku krizu.

Kriza je jasno pokazala da model razvoja Srbije, zasnovan samo na sektoru usluga, visokoj potrošnji, uvozu i rastu spoljnog duga, nije održiv. Najvažnije mesto u modelu treba da imaju industrija, poljoprivreda, investicije i izvoz. U radu, biće analizirani makroekonomski pokazatelji u Srbiji, ekonomska pozicija Srbije u regionu, faktori koji utiču na razvoj kao i prognoze i mogućnosti ekonomskog razvoja u narednom periodu.

Cljučne reči: *ekonomska kriza, makroekonomski pokazatelji, perspektiva razvoja.*

UVOD

Svetska ekonomska kriza je do kraja 2013. godine, ukazala da dosadašnji model privrednog rasta i razvoja Srbije nije održiv i da se mora temeljno menjati, ako se želi izbeći sudbina nerazvijene i prezadužene zemlje. Naime, više neće moći da funkcioniše model u kome je osetno brži rast unutrašnje tražnje od rasta BDP-a omogućavan, rastućim udelom deficita tekućih transakcija u BDP-u. S obzirom na značajno smanjenje privatizacionih prihoda i ograničenih mogućnosti daljeg prekomernog zaduživanja u

¹ Ovaj rad je deo istraživačkog projekta 47009 (European integration and socio economic changes of the EU economy) and 179015 (Challenges and prospects of structural changes- in Serbia: Strategic Directions for Economic Development and harmonization with EU requirements), finansiranog od strane Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja, Republike Srbije.

² Profesor, Nezavisni univerzitet Banja Luka, Ekonomski fakultet, email:jovbalyu@yahoo.com

inostranstvu, Srbija mora da se okrene novom modelu privrednog rasta i razvoja koji je proinvesticiono i izvozno orijentisan.

Ekonomska kriza nije mogla zaobići ni zemlje bivše SFRJ. Industrijska proizvodnja je značajno pala, kao i budžetski prihodi, dok su budžetski deficit i kamatne stope porasli, a obim trgovine i vrednost indeksa na berzama su pali. Za razliku od Srbije koja svoj privredni oporavak započinje tek 2001. godine, većina ostalih zemalja u tranziciji je prelazak u tržišnu privredu i prateće reforme privrednog sistema započela još početkom 90-ih godina, da bi ih ubrzale u prethodnoj deceniji. Zato ima smisla porediti Srbiju sa ostalim zemljama u tranziciji upravo u navedenim vremenskim periodima.

NAJNOVIJA EKONOMSKA KRETANJA U CENTRALNOJ, ISTOČNOJ I JUGOISTOČNOJ EVROPI

Analize i projekcije mnogih međunarodnih finansijskih institucija su u svojim analizama ukazale na dva potpuno suprotna kretanja u evrozoni, sa jedne strane jedne strane očekuje se ekonomski rast u većini centralne, istočne i jugoistočne Evrope (CESEE) u skladu sa oporavkom u evrozoni, ali sa druge strane region se suočava sa veoma specifičnim rizicima. U skladu sa podacima Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) za zemlje CESEE (isključujući najveće ekonomije, Rusiju i Tursku) predviđa se rast od 2,3 % u 2015. godini, što predstavlja značajno ubrzanje od prošlogodišnjeg koji je iznosio 1.2 %.

	Private Sector					Public Sector				External fundamentals	
	Stock		Flow			Stock		Flow		Exchange rate misalignment	Reserves buffers
	Domestic credit in FX or linked (% of GDP, end-2013)	Private debt from less stable source (% of GDP, end-2012)	Loan to deposit ratio (December 2013)	Current account balance (% of GDP, 2014)	External debt falling due (% of GDP, 2014)	Public debt exposed to FX risk (% of GDP, end-2013)	Stock of public debt (% of GDP, 2013)	Fiscal financing needs (% of GDP, 2014)	Average CDS spread, May 22 2013 - March 31, 2014 1/		
	(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)	(vi)	(vii)	(viii)	(ix)	(x)	(xi)
Serbia	35	26	114	-5	16	51	66	19	374	Moderate	215%
Croatia	55	46	109	1	30	36	60	20	332	Moderate	97%
Hungary	24	21	102	3	26	33	79	20	279	None	152%
Slovenia	3	32	137	6	31	23	73	16	296	None	
Latvia	0	29	145	-2	61	28	32	8	124	None	
Bulgaria	41	32	96	0	33	12	18	4	122	None	133%
Belarus	20	21	150	-10	21	23	37	17	777	Significant	14%
Macedonia	24	23	91	-4	18	30	36	14	...	Moderate	103%
Turkey	18	17	110	-6	23	11	36	10	212	Moderate	116%
Bosnia and Herzegovina	37	19	125	-8	14	30	43	5	...	Moderate	120%
Estonia	1	38	150	-1	47	0	11	2	65	None	
Romania	21	19	108	-2	23	23	39	9	189	None	147%
Slovak Republic	0	13	90	3	31	7	55	10	85	None	
Lithuania	31	9	123	0	25	28	39	7	124	None	
Poland	14	13	114	-2	18	17	57	10	84	None	139%
Albania	23	10	53	-10	3	19	70	28	...	None	164%
Czech Republic	27	20	82	-1	20	19	48	10	59	None	
Russia	7	13	121	2	8	2	13	2	182	Moderate	147%
Threshold	29	30	110	-6	18	29	60	18	200	Significant	75%

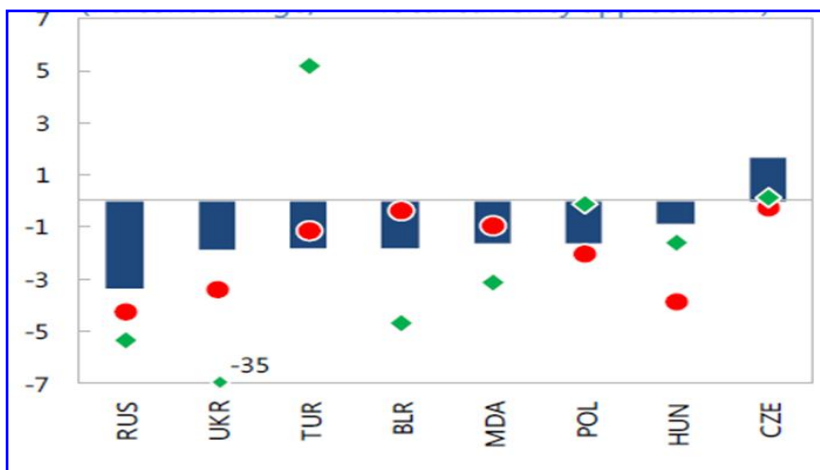
Slika 1 – Kretanja deviznog kursa u zemljama CESEE u 2014. godini

Izvor: Bloomberg; and MMF

Međutim, spoljni uslovi finansiranja su postali nestabilna od sredine 2013. godine. Pored smanjenja tekućeg finansiranja stranih banaka, portfolio investicija u CESEE, krenuo negativnim putem u 2013. u III kvartalu, po prvi put od 2009. Iako je ovaj pokazatelj povećan na kraju 2013, pad investicija

može nastati usled potencijalne eskalacije geopolitičkih tenzija u regionu, što svakako može negativno uticati i na oporavak koji se očekuje u Evrozoni. Osetljivost ovog regiona na eksterne šokove finansiranja potiče uglavnom od relativno visokih iznosa spoljnog duga, velike potrebe refinansiranja i značajnih deviznih dugovanja. Dok mnoge zemlje CESEE su znatno popravile svoje pozicije na tekućem računu u poslednjih nekoliko godina, ranjivosti na eksterne šokove upravo su posledica stanja vanjskog duga koji je visok, pri čemu su, samim tim, izloženi i deviznom riziku.³

Tabela 1- Pregled zemalja koje su izložene promenama pod uticajem eksternih ekonomskih šokova

Izvor: www.imf.com

Faktori zbog kojih su zemlje CESEE osetljive na promene u globalnom okruženju su svakako:

- Povećanje učešća stranih investitora u kupovini državnih obveznica.
- Povećana uloga stranih institucionalnih investitora.
- Oslanjanje na relativno malo zajedničkih poverioca. Veliki deo sredstava koje privreda pozajmljuje od banaka odnosi se na sredstva banaka koje dolaze iz evrozone.

Međutim, ukupni rast CESEE je bio manji od onog koji se očekivao za 1.9% u 2014. godini. U Tabeli 1 dat je pregled zemalja CESEE koje burno reaguju na ekonomske šokove koji se dese u okruženju upravo zbog velikog javnog, duga, velike prezaduženosti zemlje i njihove zavisnosti od spoljnog finansiranja. Na osnovu analiza MMF-a (Međunarodnog monetarnog fonda) doneseni su sledeći zaključci:

³ Arslanalp, S., and T. Tsuda, (2014): "Tracking Global Demand for Emerging Market Sovereign Debt," IMF Working Paper 14/39 (Washington: International Monetary Fund), s. 33.

- Privatni sektor i javni sektor je istovremeno ugrožen. Privatni sektor je ranjiv, bilo zbog visokog duga koji nosi kursni rizik ili finansijski rizik, dok je javni sektor ugrožen zbog visokih platnobilansnih deficita i velikog spoljnog duga. Ovo se posebno odnosi na Hrvatsku, Srbiju i Mađarsku na koje bi negativni spoljni šok posebno štetno delovao.
- Spoljnotrgovinski debalans vodi ka poremećaju deviznog kursa, gde zemlje CESEE uglavnom uspevaju obezbediti stabilizaciju kursa korišćenjem deviznih rezervi, jedino Belorusija ima problema sa ovim eksternim šokom.

Ako se posmatraju svi uticaju koji mogu doći iz spoljnog okruženja samo četiri zemlje pokazuju ranjivost na više frontova: Belorusija, Hrvatska, Mađarska i Srbija. Turska može imati negativan uticaj usled činjenice da povišen deficit tekućeg računa finansira uglavnom emisijom kratkoročnih hartija od vrednosti, dok Estonija i Slovenija mogu reagovati na šokove zbog činjenice da je njihov privatni sektor značajno zadužen kod stranih banaka.

NOVI GEOPOLITIČKI RIZIK U EVROPI

Eskalacija političke krize u Ukrajini uvela je nove rizike za region. Tržište obveznica i devizna tržišta u Ukrajini, Rusiji i, u manjoj meri, u Belorusiji i Moldaviji, došla su pod nove pritiske u februaru i martu 2014. godine. Zbog zabrinutosti u vezi sankcija protiv Rusije nakon referenduma na Krimu, negativni efekti su se odrazili na investicije i rast, što će dalje dovesti do regionalnih preliivanja.

Dalja eskalacija geopolitičkih tenzija može da utiče značajno na evropske zemlje kroz trgovinu i finansijske kanale. Nekoliko zemalja, a među njima Sjedinjene Američke Države, Evropska unija, Kanada, Japan, uvele su sankcije Rusiji. Intenziviranje sankcija i kontrasantacija može dovesti do većih preliivanja i negativnog uticaja u realnom sektoru (trgovina, doznaka) i u finansijskom (sredstva vrednovanja, bankarstvo) sektoru. Štaviše, produžen period geopolitičkih tenzija može da utiče negativno, ne samo na zemlje centralne i jugoistočne Evrope, već i ekonomije razvijenih zemalja Z. Evrope.

Za veći deo Evrope, realne ekonomske veze sa Rusijom i Ukrajinom su vezane uglavnom za energetske sektor. Susedne zemlje, Moldavija, Belorusija, i na Baltiku, mogu da imaju ozbiljno narušena kretanja makroekonomskih pokazatelja uz smanjenje trgovine i doznaka koje dolaze od Rusije. Privrede centralne Evrope (Mađarska, Slovenija, Češka i Slovačka, Poljska, Finska), i nekih zemalja jugoistočne Evrope (npr. Srbija i Bugarska) imaju umerene izvozne izloženosti prema Rusiji i Ukrajini (2-5 % BDP). Među većim zemljama evrozona, Rusija ima najjače međunarodne ekonomske odnose sa Nemačkom i Holandijom.

Kada su u pitanju strane direktne investicije, ovim sankcijama najviše će biti pogođene susedne zemlje, kao što su Moldavija i Belorusija, ali i neke zemlje jugoistočne Evrope, kao što su Bugarska i Crna Gora. Finansijski centri, kao što su Kipar i Luksemburg, izveštavaju visoke dvosmerne SDI tokove za Rusiju.⁴

⁴ Heinz, F.H., and Y. Sun, (2014): "Sovereign CDS Spreads in Europe—The Role of Global Risk Aversion, Economic Fundamentals, Liquidity, and Spillovers," IMF Working Paper 14/17 (Washington: International Monetary Fund).

Zavisnost Evrope od ruskog gasa do znatnog dela koji prolazi kroz Ukrajinu, u regionu će dovesti do velikog porasta cena energije, u slučaju poremećaja tržišta nafte i gasa. Oko 40 odsto potrošnje Evrope prirodnog gasa se snabdeva iz Rusije, sa pokazateljima višim za većinu centralne i jugoistočne Evrope. Rusija takođe snabdeva Evropu sa oko jednom trećinom potrošnje sirove nafte. Većina zemalja CESEE se veoma oslanja na rusku naftu i gas da zadovolje njihove energetske potrebe (sa učešćem ruskih isporuka u ukupnoj potrošnji gasa u rasponu između 40 i 100 odsto), ali takođe i Nemačka, Austrija, Finska.

Većina evropskih zemalja ima ograničene direktne finansijske veze sa Rusijom i Ukrajinom, ali se usled postojećih događanja smanjuje poverenje i veza sa zajedničkim investitorima. Kipar, Austrija i Mađarska su najviše izložene riziku koje dolazi od bankarskog rizika, sa imovinom 4-13 odsto nacionalnog BDP, uglavnom kroz njihove banke, tj. lokalne podružnice. Srećom, izloženost nije dovoljno velika da ugrozi matične banke. Međutim, značajan uticaj će ova kriza imati na profitabilnost njihovih banaka. Nasuprot tome, Švajcarska i neke od zemalja u evrozoni mogu da imaju koristi od tzv. "bekstva kapitala" iz Rusije i Ukrajine. Sveukupni rizici više naginju na lošu stranu, što odražava mogućnost dugog perioda slabog rasta u evrozoni, nestabilnosti finansijskog tržišta, rasta kamatne stope.

EKONOMSKA KRETANJA U SRBIJI

Nakon ekonomskog rasta u 2013. koji je bio jedan od najviših u regionu, u 2014. godini je BDP zabeležio pad od 1,8%, pre svega usled poplava koje su nanele značajne štete sektorima rudarstva i energetike. Međutim, negativni trendovi su zaustavljeni u T4, pri čemu je BDP ostvario rast od 0,5% vođen dobrim performansama prerađivačke industrije i delimičnim oporavkom sektora pogođenim poplavama. Pozitivni trendovi nastavljeni su i početkom ove godine, na šta ukazuje januarski rast industrijske proizvodnje od 6,5%. Pretpostavljajući kontrakciju finalne potrošnje usled mera fiskalne konsolidacije, u 2015. godini očekuje se pad BDP-a od oko 0,5%. Međutim, trendovi s početka godine i brži oporavak zone evra ukazuju na moguć povoljniji ishod.

Nakon pada u trećem kvartalu 2014. godine (6,8%), kao posledica pada tražnje u zoni evra i poplava, izvoz je u četvrtom kvartalu zabeležio rast od 4,4%, zahvaljujući snažnom rastu izvoza poljoprivrednih proizvoda, metala i duvana. Potisnut uvoz usled niske domaće tražnje uzrokovane merama fiskalne konsolidacije, kao i pada cene nafte. Krajem 2014. godine, izvoz se nalazio 55,7% iznad pretkriznog nivoa, dok je uvoz bio 6,5% ispod tog nivoa. Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 72,4% (12- mesečni pokretni prosek). Tekući deficit u 2014. godini smanjen je na 6,0% BDP-a uprkos negativnim efektima poplava na izvoz i uvoz energije. U narednom periodu deficit tekućeg računa će u potpunosti biti pokriven stranim direktnim investicijama.

U 2014. ostvaren je neto priliv stranih direktnih investicija od 1,2 mlrd evra. Najveći prilivi zabeleženi su u finansijskom sektoru, prerađivačkoj industriji i trgovini. U prvom kvartalu 2014, najveći bruto priliv stranih investicija bio je usmeren u sektor finansija (32,3%), usled konverzije duga

banaka u kapital, i u prerađivačku industriju (27,9%). Neto priliv u 2015. iznosiće 1,3 mlrd evra, od čega će najveći deo biti usmeren u prerađivačku industriju i trgovinu.

U 2014. ukupan fiskalni deficit je iznosio 6,7% BDP-a usled visokih plaćanja kamata (3,0% BDP-a), kao i usled poplava. Obavezni rashodi (plate i penzije) smanjeni su u 2014. u nominalnom iznosu i biće zamrznuti na srednji rok. Dodatne uštede od 2015. na državnoj pomoći (uklj. subvencije) državnim preduzećima i javnim nabavkama. Mere racionalizacije opšte države (po 5% godišnje, od čega jedna polovina prirodnim odlivom), i restrukturiranja državnih preduzeća, dogovorene sa MMF-om, uključene su u Fiskalnu strategiju za 2015-2017. Javni dug je krajem januara 2015. iznosio 23,2 mlrd. evra (74,0% ocenjenog BDP-a). Rast udela javnog duga u BDP-u od sredine 2014. u najvećoj meri je posledica aprecijacije dolara.

Tabela 2. – Kretanje makroekonomskih pokazatelja u Srbiji za period 2008-2014. godine

SRBIJA	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Realan BDP	5,4	-3,1	0,6	1,4	-1	2,6	-1,8
Privatna potrošnja u %	6,1	-0,2	-0,5	0,9	-2	-0,6	-1,3
Investicije u %	14,6	-23,7	-7,9	7,3	14,3	-7,7	-4,8
Državna potrošnja i investicije u %	-0,4	-4,4	0,1	-0,5	2,8	-6,4	1,5
Izvoz u %	9,4	-6,9	15	5	0,8	21,3	3,9
Uvoz u %	12	-19,6	4,4	7,9	1,4	5	3,3
Stopa nezaposlenosti u %	13,6	16,1	19,3	23	23,9	22,1	18,9
Realne zarade u %	5,6	0,8	1	0,2	1,1	-1,5	-1,5
Deficit tekućeg računa u %	21,2	6,6	6,8	10,9	11,6	6	6
indeks potrošačkih cena u %	8,6	-4,4	10,3	7	12,2	2,2	1,7

Izvor: Statistika NBS, www.nbs.rs

Kreditni banaka u decembru beleže stopu rasta od 2,1% što je rezultat privremenog oporavka kredita u privredi usled pozitivnog impulsa od strane subvencionisanih kredita, kao i rasta kredita stanovništvu. Realna stopa rasta kredita banaka u privredi je krajem 2014. godine iznosila do 1,5%. U 2015. se projektuje blagi pad kreditne aktivnosti usled završetka programa subvencionisanih kredita u decembru 2014, sporog ekonomskog oporavka, kao i usled i dalje strogih uslova kreditiranja.

Opređeljujući faktor kretanja i strukture problematičnih kredita predstavljaju pravna lica iz sektora prerađivačke industrije, trgovine i građevinarstva, kao i lica u stečaju (u okviru kategorije drugi sektori). Učešće problematičnih kredita kod stanovništva znatno ispod proseka (10,3% u novembru 2014. godine). NBS je donela mere u cilju smanjenja problematičnih kredita, ali ekonomski oporavak privrede i efikasnost pravnog sistema su podjednako značajni. Uprkos opadajućem trendu od početka krize,

pokrivenost bruto problematičnih kredita regulatornim rezervisanjima je na zadovoljavajućem nivou (115,9% u novembru 2014. godine). Ispravke vrednosti ukupnih kredita (izvršene u skladu sa MSFI) pokrivaju više od polovine bruto problematičnih kredita (56,7% u novembru 2014.). Odnos neto problematičnih kredita i bilansnog kapitala bankarskog sektora je iznosio 33,7% u novembru 2014.

MMF aranžman kao potpora razvoja

Izvršni odbor MMF-a odobrio je trogodišnji aranžman iz predostrožnosti, vredan 1,2 mlrd evra. Program se zasniva na tri stuba:

1. **Oporavak javnih finansija:** Mere konsolidacije zasnovane na smanjenju obaveznih rashoda (plata i penzija), državne pomoći preduzećima i boljoj naplati poreza, dovešće do održivosti javnog duga od 2017. i povećati prostor za relaksaciju monetarne politike.
2. **Stabilnost finansijskog sektora:** Rešenje za problematične kredite (sudsko i vansudsko poravnanje, razvoj tržišta problematičnog duga), unapređenje okvira za rešavanje pitanja problematičnih banaka, jačanje supervizorskog okvira sprovođenjem posebnih dijagnostičkih ispitivanja.
3. **Strukturne reforme:** Smanjenje fiskalnog troška privatizacijom ili stečajem za preko 500 preduzeća u portfoliju Agencije za privatizaciju. Korporativno restrukturiranje i ukidanje podrške za likvidnost velikim sistemima (Železnice, Putevi, EPS, Srbijagas).⁵

Ekonomska kretanja u Srbiji u narednom periodu

Dosadašnji model privrednog rasta i razvoja Srbije nije održiv i mora se temeljno menjati, ako želimo da izbegnemo sudbinu nerazvijene i prezadužene zemlje. Naime, više neće moći da funkcioniše model u kome je osetno brži rast unutrašnje tražnje od rasta BDP-a omogućavan rastućim udelom deficita tekućih transakcija u BDP-u. S obzirom na presušivanje privatizacionih prihoda ograničenih mogućnosti i daljeg prekomernog zaduživanja u inostranstvu, Srbija mora da se okrene novom modelu privrednog rasta i razvoja koji je proinvesticiono i izvozno orijentisan.

U tom smislu u osnovnom scenariju budućeg razvoja u periodu dominacija rasta potrošnje zamenjuje se dominacijom rasta investicija. Kao što je i prikazano u jednom od projekata grupe ekonomskih eksperata u saradnji sa USAID-om *“Postkrizni model razvoja Srbije..”*⁶ neophodno je obezbediti prilagođavanja u privrednom sistemu, makroekonomskoj politici i sektorskim politikama koncepciji ubravanja privrednog rasta na zamenu potrošačkog proinvesticionim scenarijem razvoja i premeštanjem težišta ulaganja ka razmenljivim dobrima. Posebno je značajna reforma javnog sektora.

Drugu grupu čine pretpostavke koje omogućavaju kontinuitet približavanja EU i ubravanje procesa učlanjivanja. Kada je reč o ekonomskom okruženju srpske privrede, ova grupa pretpostavki ima i drugu stranu – vreme oporavka svetske privrede, od koga zavisi i projektovani rast našeg izvoza i privredni razvoj oslonjen na izvoznu tražnju.

⁵ www.bep.org.rs

⁶ www.bep.org.rs

Treće, i možda najvažnije, jeste rizik povezan sa pitanjem održivosti spoljnog duga i eksterne likvidnosti. Srbija u narednih pet godina snosi rizik opterećenja visokom otplatom privatnog duga i svoj neophodni investicioni ciklus mora zasnivati na strani direktnim investicijama, javnim kreditima i bitnom povećanju udela domaće štednje u finansiranju investicija. Glavna rizična tačka u finansiranju platnog bilansa je visoka stopa servisiranja duga.

ZAKLJUČAK

Društveno-ekonomsku stvarnost u Republici Srbiji već godinama, pored ostalog, čini: sve viša stopa nezaposlenosti, sve niža stopa zaposlenosti, visoka stopa inflacije, visok procenat učešća sive ekonomije, velika nelikvidnost privrednih subjekata, nezavršena i praćena brojnim slabostima privatizacija, visok iznos spoljnog duga, visok nivo korupcije, visok procenat siromašnog stanovništva, i drugo. Pomenute karakteristike u velikoj meri negativno se odražavaju na materijalni i socijalni položaj zaposlenih i njihovih porodica u društvu.

Privrednu i socijalnu situaciju u Srbiji najbolje oslikava činjenica da je njen bruto-društveni proizvod na nivou od oko 65 odsto od onog iz 1986. godine, da je broj nezaposlenih oko 760.000 i da ima blizu milion građana koji žive ispod apsolutne linije siromaštva.⁷

Ekonomska kriza, odnosno ekonomska depresija, u Srbiji traje duže od trideset godina i ona nije samo posledica svetske ekonomske krize, već najvećim svojim delom je „kriza domaće proizvodnje”. Međutim, Srbija nije pošteđena ni negativnog uticaja svetske ekonomske krize.

Pored svetske ekonomske krize, sada i geopolitički rizik usled sukoba Rusije i Ukrajine negativno utiče na privredni oporavak Srbije. Da li će Srbija uspeti da obezbedi strane direktne investicije, dovoljan broj radnih mesta, uz povećanje obima izvoza; povećanje obima industrijske proizvodnje; rast kupovne moći stanovništva uz rast životnog standarda stanovništva ostaje da se prati u narednom periodu.

REQUIREMENTS FOR ECONOMIC DEVELOPMENT OF SERBIA

Professor Mladenka Balaban PhD

Abstract: The global economic crisis has pointed to the problems of the current market growth model. More points out that the crisis is an opportunity, especially for countries in transition and developing countries to start their own growth model based on the accumulation of domestic and industrial production, rather than on imports and foreign investment. In the recession of the global economy, the greater the damage sustained by the economy that had had a strong industry. With the intensification of the global economic crisis, the Serbian economy has entered a period of turbulence and critical stage of development. GDP growth is based on imports, high spending and borrowing abroad, that this encourages consumption and finance. The moment when flow of capital into Serbia stopped, and credit activity, private and public consumption decreased, the domestic economy has entered a deep crisis.

The crisis has clearly shown that the model of development of Serbia, based only on the service sector, high consumption, imports and growing external debt is not sustainable. The most important place in the model must have industry, agriculture, investment and exports. The work will be analyzed macro-economic indicators in

⁷ http://www.sindikats.rs/ekonomija_files/analiza/privredna_kretanja_08-12.pdf

Serbia, Serbian economic position in the region, the factors that influence the development as well as forecasts and opportunities for economic development in the coming period.

Keywords: *economic crisis, macroeconomic indicators, perspectives of development.*

LITERATURA

1. Arslanalp, S., and T. Tsuda, (2014): “*Tracking Global Demand for Emerging Market Sovereign Debt*,” IMF Working Paper 14/39 (Washington: International Monetary Fund).
2. Chen, S., P. Liu, A. Maechler, C. Marsh, S. Saksonovs, and H. S. Shin, (2012): “*Exploring the Dynamics of Global Liquidity*,” IMF Working Paper 12/246 (Washington: International Monetary Fund).
3. Forbes, Kristin J. and Warnock, Francis E., (2011): “*Capital Flow Waves: Surges, Stops, Flight, and Retrenchment*,” NBER Working Paper No. 17351, Aug. (Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research).
4. Heinz, F.H., and Y. Sun, (2014): “*Sovereign CDS Spreads in Europe—The Role of Global Risk Aversion, Economic Fundamentals, Liquidity, and Spillovers*,” IMF Working Paper 14/17 (Washington: International Monetary Fund).
5. International Monetary Fund (IMF) (2014): *Regional Economic Outlook, Central, Eastern, Southeastern Europe*, (Washington, April).
6. Internet sajtovi:
7. http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/18/18_3/prezentacija_invest.pdf
8. http://www.sindikats.rs/ekonomija_files/analiza_privredna_kretanja_08-12.pdf
9. www.bep.org.rs
10. www.nbs.rs